

กฎหมายชลประทาน ฉบับชาวบ้าน

ฝ่ายจัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาน้ำอูน
จ.สกลนคร

โทร. ๐๔๒-๑๖๕๐๓๘

คำนำ

บ้านเมืองย่อมจะต้องมีกฎหมาย เพื่อรักษาความสงบสุขเรียบร้อยให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนอยู่อย่างมีความสุข กฎหมายเป็นข้อบังคับของสังคม เพื่อให้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติ กฎหมายชลประทานก็เช่นกันเป็นกฎหมายฉบับหนึ่งที่ทำให้ความคุ้มครองการชลประทาน เพื่อป้องกันมิให้บุคคลหนึ่งทีบุคคลใดมาสร้างความเสียหายและใช้ประโยชน์จากการชลประทานอย่างเห็นแก่ตัว โดยมีได้คำนึงถึงบุคคลอื่น กฎหมายชลประทานฉบับชาวบ้านนี้เป็นกฎหมายที่เกษตรกรควรจะได้รับความรู้ ความเข้าใจทางด้านกฎหมายชลประทานเบื้องต้น เพื่อเกษตรกรเองจะได้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องไม่ขัดกับกฎหมาย ซึ่งถ้าเกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจต่อกฎหมายนี้แล้วเกษตรกรเองอาจมีความผิดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็ได้ ดังนั้น กฎหมายชลประทานที่ควรทราบฉบับชาวบ้านนี้จะ เป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานทุกคน

สารบัญ

หน้า

พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕	๑
พระราชบัญญัติคันและคูน้ำ พุทธศักราช ๒๕๐๕	๑๒

๑

พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕ วัตถุประสงค์

การที่มีพระราชบัญญัติการชลประทานหลวงขึ้นบังคับใช้นั้นก็โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมกิจการของงานชลประทานหลวง ตลอดจนการควบคุมการบริหารกิจการชลประทานหลวง ที่ได้จัดทำเสร็จเรียบร้อยให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ได้ผลสมบูรณ์สมตามเป้าหมายที่วางไว้ ความมุ่งหมายในตัวบทกฎหมายของพระราชบัญญัติการชลประทานหลวงนั้น แยกออกได้เป็น ๒ ประการ คือ

๑. เพื่อให้อำนาจรัฐบาล และพนักงานเจ้าหน้าที่ของกรมชลประทาน ที่ปฏิบัติงานอันเกี่ยวกับกิจการชลประทาน ได้แก่ การสำรวจ การก่อสร้าง การดูแลบำรุงรักษาการชลประทาน ตลอดจนการควบคุมการบริหารงาน

๒. เพื่อเป็นข้อบังคับ หรือ ห้าม มิให้ราษฎรทำ ความเสียหายแก่อาคารชลประทาน และกิจการ ชลประทาน ทั้งรับรู้สิทธิและหน้าที่ของพนักงาน เจ้าหน้าที่ และของตนเอง ซึ่งมีอยู่ตามพระราชบัญญัติ นี้ด้วย

พระราชบัญญัติชลประทานหลวง

พุทธศักราช ๒๔๘๕

มาตรา ๔

“การชลประทาน” หมายความว่า กิจการที่ กรมชลประทานจัดทำขึ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำหรือเพื่อกักเก็บรักษา ควบคุม ส่ง ระบาย หรือแบ่งน้ำเพื่อ เกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณสุขโรค หรือ การอุตสาหกรรม และหมายรวมถึงการป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำก่อบรรวมถึงการคมนาคมทางน้ำ ซึ่งอยู่ในเขตการชลประทาน

“ทางน้ำชลประทาน” หมายความว่า ทางน้ำ ที่รัฐมนตรีได้ประกาศตามมาตรา ๕ ว่า เป็นทางน้ำ ชลประทาน

“เขตชลประทาน” หมายความว่า เขตที่ดิน ทำการเพาะปลูก ซึ่งได้รับประโยชน์จากการ ชลประทาน

“เขตงาน” หมายความว่า เขตที่ดินที่ใช้ใน การสร้างและการบำรุงรักษาการชลประทานตามที่เจ้า พนักงานได้แสดงแนวเขตไว้

“ประตูน้ำ” หมายความว่า สิ่งที่สร้างขึ้น ในทางน้ำเพื่อให้ เรือ แพ ผ่านทางน้ำที่มีระดับต่างกัน ได้

“ทำนบ” หมายความว่า สิ่งที่สร้างขึ้นในทาง น้ำเพื่อกั้นไม่ให้ไหลผ่านหรือข้ามไป

“ฝาย” หมายความว่า สิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อทดน้ำ ในทางน้ำ ซึ่งจะส่งเข้าสู่เขตชลประทาน โดยให้น้ำที่ เหลือจากความตื้นเขินและไหลข้ามไปได้

“เขื่อนระบายน้ำ” หมายความว่า สิ่งที่สร้าง ขึ้นเพื่อทดหรือกักน้ำในทางน้ำอันเป็นที่มาแห่งน้ำ ซึ่ง จะส่งเข้าสู่เขตชลประทานโดยมีช่องปิดเปิดได้

“ประตูระบายน้ำ” หมายความว่า สิ่งที่สร้าง ขึ้นในทางน้ำ เพื่อทด กัก กั้น หรือระบายน้ำ ณ ที่อื่น อันมิใช่ที่มาแห่งน้ำ ซึ่งจะส่งเข้าสู่เขตชลประทานโดยมี ช่องปิดเปิดได้

“ทางเชื่อม” หมายความว่า สิ่งที่สร้างขึ้น เพื่อให้ น้ำไหลลอดหรือข้ามสิ่งกีดขวาง

“สะพานทางน้ำ” หมายความว่า สิ่งที่สร้าง ขึ้นเพื่อให้ น้ำไหลข้ามทางน้ำหรือที่ต่ำ

“บุม” หมายความว่า สิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อบังคับ น้ำไหลผ่านจากทางน้ำในระดับหนึ่งตกไปสู่ ทางน้ำอีก ระดับหนึ่ง

“คันคลอง” หมายความว่า มูลดินที่ถมขึ้นเป็น คันยาวไปตามแนวคลอง

“ขานคลอง” หมายความว่า พื้นที่ระหว่าง ขอบตลิ่งกับเชิงคันคลอง

“พนัง” หมายความว่า สิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อเป็น คันยาวไปตามพื้นดิน เพื่อป้องกันอุทกภัย

“เจ้าพนักงาน” หมายความว่า เจ้าหน้าที่ของ กรมชลประทาน ซึ่งมีหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการ ชลประทาน และหมายความถึงบุคคลซึ่งอธิบดีได้ แต่งตั้งตามความในพระราชบัญญัตินี้ด้วย

“นายช่างชลประทาน” หมายความว่า เจ้าพนักงานผู้เป็นหัวหน้าควบคุมการก่อสร้างหรือการบำรุงรักษาการชลประทาน

“อธิบดี” หมายความว่าอธิบดีกรมชลประทาน

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๕ ทางน้ำชลประทาน

แบ่งออกเป็น ๔ ประเภทคือ

ประเภท ๑ ทางน้ำที่ใช้ในการส่ง ระบาย กัก หรือกั้นน้ำเพื่อการชลประทาน

ประเภท ๒ ทางน้ำที่ใช้ในการคมนาคม แต่มีการชลประทานร่วมอยู่ด้วย เฉพาะภายในเขตที่ได้รับประโยชน์จากการชลประทาน

ประเภท ๓ ทางน้ำที่สงวนไว้ในการชลประทาน

ประเภท ๔ ทางน้ำอันเป็นอุปกรณ์แก่การชลประทาน

ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าทางน้ำใดเป็นทางน้ำชลประทานและเป็นประเภทใด

มาตรา ๒๐ เมื่อเจ้าพนักงานได้ส่งน้ำระบายน้ำ หรือสูบน้ำเข้าไปในที่ดินแห่งใด เพื่อประโยชน์ในการเพาะปลูกห้ามมิให้ผู้ใดปิดกั้นน้ำด้วยวิธีการใดๆ จนเป็นเหตุไม่ให้น้ำไหลไปสู่ที่ดินใกล้เคียงหรือปลายทาง

ถ้าเห็นสมควร เจ้าพนักงาน หรือนายอำเภอ หรือผู้ที่ทำการแทนนายอำเภอมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือ หรือผู้ครอบครองที่ดิน หรือผู้ทำการเพาะปลูกให้เปิดสิ่งที่ปิดกั้นน้ำไว้ตามที่จะกำหนดให้ หรือจัดการเปิดเสียเองก็ได้ ในการนี้เจ้าพนักงานหรือนายอำเภอ หรือผู้ทำการแทนนายอำเภอมีอำนาจเข้าไปในที่ดินแห่งหนึ่งแห่งใด เพื่อตรวจและจัดการดังกล่าวแล้ว

มาตรา ๓๖ ตี ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๒๐ วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๒๔ ถ้ามีต้นไม้ในที่ดินของผู้รุกกล้าทางน้ำชลประทาน หรือทำให้เสียหายแก่ทางน้ำชลประทาน ให้เจ้าพนักงานมีอำนาจสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินนั้นตัดหรือนำต้นไม้ไปให้พ้นเสียได้

มาตรา ๒๗ ห้ามมิให้ผู้ใดนำหรือปล่อยสัตว์พาหนะลงไปในทางน้ำชลประทานประเภท ๑ และประเภท ๒ หรือเหยียบย่ำคันคลอง ชานคลอง หรือบริเวณสิ่งก่อสร้างอันเกี่ยวกับการชลประทานเว้นแต่ในที่ที่กำหนดอนุญาตไว้หรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงาน

มาตรา ๓๙ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๒๗ มีความผิดต้องระวางโทษปรับเรียงตามตัวสัตว์ตัวละห้าบาทขึ้นไป แต่ไม่เกินตัวละห้าสิบบาท

มาตรา ๒๙ ห้ามมิให้ผู้ใดทำให้ประตูน้ำ ฝาย เขื่อน ระบายน้ำ ประตูระบายน้ำ ท่อน้ำ ท่อเชื่อม สะพานทางน้ำ ปุม เสา หรือสายโทรศัพท์ที่ใช้ในการชลประทานเสียหายอันอาจเกิดอันตรายหรือขัดข้องแก่การใช้สิ่งที่กล่าว

มาตรา ๔๐ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๒๖ วรรค ๑ หรือมาตรา ๒๙ มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินห้าปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

มาตรา ๓๑ ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดอันจะเป็นการกีดขวางแก่แนวทางที่ได้สำรวจไว้หรือเขตงานหรือทำให้แนวทางที่ได้สำรวจไว้หรือหมุดหมายเลขแสดงเขตงานคลาดเคลื่อนหรือสูญหาย

มาตรา ๓๗ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๓๑ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๒ ห้ามมิให้ผู้ใดนอกจากเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ปิดหรือเปิดประตูน้ำ เขื่อนระบาย ประตูระบาย ท่อน้ำ ท่อเชื่อม สะพานทางน้ำ ปุมหรือลากเข็นสายในบริเวณทำนบ หรือประตูระบาย

มาตรา ๔๑ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ หรือมาตรา ๓๔ มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินสองปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

มาตรา ๓๔ ห้ามมิให้ผู้ใดขุดลอกทางน้ำชลประทานอันจะทำให้เสียหายแก่การชลประทานหรือปิดกั้นทางน้ำชลประทาน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดี

พระราชบัญญัติคั้นและคูน้ำ พ.ศ.๒๕๐๕

วัตถุประสงค์ การที่มีพระราชบัญญัติคั้นและคูน้ำออกบังคับใช้นี้ ก็เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนางานชลประทาน โดยมีเป้าหมายที่จะให้การเพาะปลูกในเขตชลประทานให้ได้ผลผลิตสูง สม่าเสมอ คุณภาพสูง ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับงานชลประทานหลวงนั้น รัฐเป็นผู้ดำเนินการจัดหาน้ำมาให้แล้วจึงเป็นหน้าที่ของราษฎร ชาวนา จะต้องทำคูน้ำเพื่อชักน้ำเข้าถึงแปลงนาเพาะปลูกของตน ทำคันล้อมรอบที่ดินของตนเพื่อกักเก็บน้ำ และจัดทำท่อรับน้ำ อาคารบังคับน้ำภายในคู เพื่อควบคุมเก็บกักน้ำในแปลงเพาะปลูกให้มีปริมาณพอเหมาะตามความต้องการของพืช

มาตรา ๔

“**คั้น**” หมายความว่า คันที่ทำด้วยดิน หรือวัสดุถาวรบนพื้นดินตามลักษณะที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ เพื่อกักหรือกั้นน้ำไว้ใช้ในการเพาะปลูก

“**คูน้ำ**” หมายความว่า ร่องน้ำตามลักษณะที่อธิบดีกำหนด เพื่อชักน้ำเข้าสู่ที่ดินและระบายน้ำออกจากที่ดิน

“**เจ้าของที่ดิน**” หมายความว่า ผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือผู้มีสิทธิ์ครอบครองในที่ดินซึ่งไม่เป็นการกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น

“**ผู้ครอบครองที่ดิน**” หมายความว่า ผู้เช่า ผู้อยู่ หรือผู้ทำการเพาะปลูกในที่ดินของผู้อื่น

“**พนักงานเจ้าหน้าที่**” หมายความว่า ผู้ซึ่งอธิบดีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรม
ชลประทาน

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษา
การตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๔ เจ้าของที่ดินและผู้ครอบครองที่ดินต้อง
บำรุงรักษาคันคูน้ำ และประตูกักน้ำ หรือสิ่งอื่นที่ใช้ใน
การบังคับน้ำ ในที่ดินที่ตนเป็นเจ้าของหรือผู้
ครอบครองให้คงอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดี โดยเฉพาะคู
น้ำต้องขุดลอกอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

ถ้าเจ้าของที่ดินและผู้ครอบครองที่ดินละเลย
ไม่ปฏิบัติตามวรรคก่อน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ
จัดทำเสียเอง ในการนี้เจ้าของที่ดินและผู้ครอบครอง
ที่ดินต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายในการที่เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่
ได้จัดทำนั้น

มาตรา ๒๔ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๔ ต้องระวางโทษ
ปรับไม่เกินสองร้อยบาท

มาตรา ๑๕ ห้ามมิให้เจ้าของที่ดิน หรือผู้ครอบครอง
ที่ดิน เจาะคันปิดกั้นคูน้ำเปิดหรือปิดประตูน้ำหรือสิ่ง
อื่นที่ใช้ในการบังคับน้ำ เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็น
หนังสือจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือปฏิบัติการตาม
คำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา ๒๕ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๕ ต้องระวางโทษ
ปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

มาตรา ๑๖ ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำให้คันน้ำประตูกักน้ำ
หรือสิ่งอื่นที่ใช้ในการบังคับน้ำเกิดชำรุดหรือไม่
สะดวกในการบังคับน้ำ

มาตรา ๒๖ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๖ ต้องระวางโทษ
จำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท
หรือทั้งจำทั้งปรับ

เอกสารอ้างอิง

กฎหมายชลประทานฉบับชาวบ้าน
โดย ฝ่ายพัฒนาการใช้น้ำในแปลงนา
กองจัดสรรน้ำและบำรุงรักษา
กรมชลประทาน